

UNDERSVISINGS
MINISTERIET

Fælles Mål 2009

Færdslære

Faghæfte 20

Fælles Mål 2009

Færdselslære

Faghæfte 20

Indhold

Formål for emnet færdselslære	3
Slutmål for emnet færdselslære	4
Trinmål for emnet færdselslære efter 3. klassetrin	5
Trinmål for emnet færdselslære efter 6. klassetrin	6
Trinmål for emnet færdselslære efter 9. klassetrin	7
Slutmål og trinmål - synoptisk opstillet	8
Læseplan for emnet færdselslære	10
Undervisningsvejledning for emnet færdselslære	13

Formål for emnet færdselslære

Formålet med undervisningen i færdselslære er, at eleverne opnår sikkerhed i at færdes i trafikken uden risiko for sig selv eller andre.

Stk. 2.

Eleverne skal opnå viden om de faremomenter og muligheder, som de stilles overfor i trafikken.

Stk. 3.

Undervisningen skal bidrage til, at eleverne bliver opmærksomme og ansvarlige trafikanter. Eleverne skal vide, at deres adfærd i trafikken er led i en sammenhæng, som giver dem muligheder, men også medansvar og forpligtelser. Eleverne skal kende til forholdsregler i forbindelse med ulykker, herunder førstehjælp.

Slutmål for emnet færdselslære

Efter 9. klassetrin

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende færdselsregler i relation til egen og andres færden
- vurdere faktorer, der har betydning for egen og andre trafikanters sikkerhed
- vurdere hensigtsmæssig, rigtig eller forkert adfærd i forskellige trafiksituationer.

Samspil og risici

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- vurdere risici i forbindelse med køretøjer, trafikanter og veje
- beskrive risikofaktorer i konkrete trafikale situationer
- bedømme risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider
- beskrive egen og andre trafikanters ansvar og forpligtelser.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beskrive og vurdere forskellige holdninger til ansvarlighed i trafikken
- beskrive risiko ved sammenblanding af stimulanser og trafik
- beskrive og vurdere forholdsregler ved ulykker, herunder standsning af ulykken og livreddende førstehjælp.

Trinmål for emnet færdselslære efter 3. klassetrin

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende færdselsregler med henblik på at bevæge sig sikkert som fodgænger i lokalområdet
- fortælle om handlemuligheder i relation til egen sikkerhed i lokalområdet
- fortælle om forskellige trafikanters adfærd
- balancere og manøvrere på cykel i lukket område.

Samspil og risici

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende til bløde og hårde trafikanter
- give eksempler på, hvad der har betydning for egen sikkerhed i trafikken herunder mødet med andre trafikanter
- fortælle om døgnets og årstidernes betydning for trafikanter
- give eksempler på sikker cyklistadfærd.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- give eksempler på handlinger, der viser god og dårlig trafikadfærd
- give eksempler på de mest basale forholdsregler ved tilskadekomst i trafikken, herunder at tilkalde hjælp.

Trinmål for emnet færdselslære efter 6. klassetrin

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende færdselsregler med henblik på at cykle i kendt og ukendt område
- beskrive forhold, der har betydning for egen sikkerhed i kendt og ukendt område
- beskrive sammenhængen mellem egen og andre trafikanters adfærd
- orientere sig sikkert i trafikken og give tydelige tegn før stop og sving
- færdes sikkert på cykel i kendt og ukendt område, herunder overholde vigepligtsregler, følge afmærkning og placere sig rigtigt på vejen.

Samspil og risici

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende til betydningen af hastighed, vejgreb og udsyn, samt begreberne reaktionstid, bremselængde og standselængde
- kende til egne og andre trafikanters ansvar og forpligtelser, styrker og svagheder
- give eksempler på risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider
- kende til sikker cyklistadfærd i samspil med andre trafikanter.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beskrive årsager til og virkning af uheldsmæssig adfærd i trafikken
- kende til forskellige stimulanser, der påvirker den trafikale adfærd
- kende til forholdsregler ved tilskadekomst i trafikken, herunder alarmering og almindelig førstehjælp.

Trinmål for emnet færdselslære efter 9. klassetrin

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har til-egnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende færdselsregler i relation til egen og andres færden
- vurdere faktorer, der har betydning for egen og andre trafikanters sikkerhed
- vurdere hensigtsmæssig, rigtig eller forkert adfærd i forskellige trafiksituationer.

Samspil og risici

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har til-egnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- vurdere risici i forbindelse med køretøjer, trafikanter og veje
- beskrive risikofaktorer i konkrete trafikale situationer
- bedømme risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider
- beskrive egen og andre trafikanters ansvar og forpligtelser.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har til-egnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beskrive og vurdere forskellige holdninger til ansvarlighed i trafikken
- beskrive risiko ved sammenblanding af stimulanser og trafik
- beskrive og vurdere forholdsregler ved ulykker, herunder standsning af ulykken og livreddende førstehjælp.

Slutmål og trinmål – færdselslære – synoptisk opstillet

1

Sikker trafikalfærd

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassetrin	Trinmål efter 3. klassetrin	Trinmål efter 6. klassetrin	Trinmål efter 9. klassetrin
kende færdselsregler i relation til egen og andres færden	kende færdselsregler med henblik på at bevæge sig sikkert som fodgænger i lokalområdet	kende færdselsregler med henblik på at cykle i kendt og ukendt område	kende færdselsregler i relation til egen og andres færden
vurdere faktorer, der har betydning for egen og andre trafikanters sikkerhed	fortælle om handlemuligheder i relation til egen sikkerhed i lokalområdet	beskrive forhold, der har betydning for egen sikkerhed i kendt og ukendt område	vurdere faktorer, der har betydning for egen og andre trafikanters sikkerhed
vurdere hensigtsmæssig, rigtig eller forkert adfærd i forskellige trafiksituationer	fortælle om forskellige trafikanters adfærd	beskrive sammenhængen mellem egen og andre trafikanters adfærd	vurdere hensigtsmæssig, rigtig eller forkert adfærd i forskellige trafiksituationer
	balancere og manøvrere på cykel i lukket område	orientere sig sikkert i trafikken og give tydelige tegn før stop og sving	
		færdes sikkert på cykel i kendt og ukendt område, herunder overholde vigepligtsregler, følge afmærkning og placere sig rigtigt på vejen	

Samspil og risici

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassetrin	Trinmål efter 3. klassetrin	Trinmål efter 6. klassetrin	Trinmål efter 9. klassetrin
vurdere risici i forbindelse med køretøjer, trafikanter og veje	kende til bløde og hårde trafikanter	kende til betydningen af hastighed, vejgreb og udsyn, samt begreberne reaktionstid, bremselængde og standselængde	vurdere risici i forbindelse med køretøjer, trafikanter og veje
beskrive risikofaktorer i konkrete trafikale situationer	give eksempler på, hvad der har betydning for egen sikkerhed i trafikken herunder mødet med andre trafikanter	kende til egne og andre trafikanters ansvar og forpligtelser, styrker og svagheder	beskrive risikofaktorer i konkrete trafikale situationer
bedømme risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider	fortælle om døgnets og årstidernes betydning for trafikanter	give eksempler på risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider	bedømme risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider
beskrive egen og andre trafikanters ansvar og forpligtelser	give eksempler på sikker cyklistadfærd	kende til sikker cyklistadfærd i samspil med andre trafikanter	beskrive egen og andre trafikanters ansvar og forpligtelser

Ansvarlighed i trafikken

2

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassestrin	Trinmål efter 3. klassestrin	Trinmål efter 6. klassestrin	Trinmål efter 9. klassestrin
beskrive og vurdere forskellige holdninger til ansvarlighed i trafikken	give eksempler på handlinger, der viser god og dårlig trafikadfærd	beskrive årsager til og virkning af uhensigtsmæssig adfærd i trafikken	beskrive og vurdere forskellige holdninger til ansvarlighed i trafikken
beskrive risiko ved sammenblanding af stimulanter og trafik		kende til forskellige stimulanter, der påvirker den trafikale adfærd	beskrive risiko ved sammenblanding af stimulanter og trafik
beskrive og vurdere forholdsregler ved ulykker, herunder standsning af ulykken og livreddende førstehjælp	give eksempler på de mest basale forholdsregler ved tilskadekomst i trafikken, herunder at tilkalde hjælp	kende til forholdsregler ved tilskadekomst i trafikken, herunder alarmering og almindelig førstehjælp	beskrive og vurdere forholdsregler ved ulykker, herunder standsning af ulykken og livreddende førstehjælp

Læseplan for emnet færdselslære

Færdselslære er et af folkeskolens tre obligatoriske emner. Der undervises i Færdselslære i børnehaveklassen og på 1.-9. klassetrin. Disse emner er ikke tillagt et selvstændigt timetal, men indgår i undervisningen i de obligatoriske fag, dvs. inden for de obligatoriske fags timestramme.

I det omfang det ikke fremgår af læseplanen, hvilke fag undervisningen henlægges til, påhviler det skolelederen at træffe beslutning om, hvilke fag undervisningen i de obligatoriske emner skal foregå i, eller om den gives af klasselæreren i forbindelse med klassens tid. Som regel koordinerer klasselæreren arbejdet med klassens lærere, en evt. færdselskontaktlærer og øvrige ressourcepersoner. Skolens færdselskontaktlærer kan rådgive og vejlede i forbindelse med undervisningen.

Med udgangspunkt i den enkelte elev som trafikant skal undervisningen omfatte konkrete forhold samt praktiske og teoretiske aktiviteter.

Undervisningen har et indhold og en progression, hvor indenfor man kunne sidestille begreberne:

- Adfærd
- Videnstilegnelse
- Holdningstilegnelse.

De tre obligatoriske emner forekommer på alle skolens klassetrin, og progressionen kan tænkes at gå fra viden over færdigheder i adfærd til stillingtagen og holdninger om deltagelse og ansvarlighed i trafikantlignende. Men det er også vigtigt at lade de tre CKF-områder spille sammen i undervisningen.

Undervisningens indhold skal vælges ud fra lokale, aktuelle eller årstidsbestemte forhold.

Det er nødvendigt at etablere et tæt samarbejde med forældrene, og det vil være en fordel at inddrage politi og gæstelærere i undervisningen.

1. forløb børnehaveklasse -3. klassetrin

På disse klassetrin arbejdes der meget konkret og ud fra det, børnene kender.

Undervisningen omfatter skolevejen og det nære miljø, og der arbejdes med valg af sikre ruter, rigtig og forkert adfærd og bedømmelse af risiko i trafikken.

Undervisningen skal endvidere omfatte de færdselsregler og -anvisninger, som er nødvendige for, at eleverne kan færdes sikkert.

I undervisningen introduceres de mest basale forholdsregler ved tilskadekomst i trafikken.

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen omfatter især

- sikre og farlige steder i trafikken, specielt i lokalområdet
- sikre legeområder
- gå- og cykelregler, herunder relevante færdselstavler
- cykelbeherskelse
- gennemgang af sikkerhedsudstyr, herunder cykelhjelm, lygter, reflekser og sikkerhedssele
- børns synlighed i trafikken, herunder reflekser og sikkerhedsveste
- børns placering i en bil
- vurdering af rigtig og forkert adfærd i trafikken.

Samspil og risici

Undervisningen omfatter især

- skelnen mellem forskellige typer af trafikanter i forhold til deres størrelse, hastighed, vanskeligheder og hensigt
- trafikanter, som kan være farlige at møde
- myldretid
- vintertrafik: mørke, refleks, lygter og glat føre
- iagttagelser af og samtale om cyklistadfærd.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen omfatter især

- iagttagelser af trafikal adfærd
- grundlæggende forholdsregler i forbindelse med tilskadekomst, herunder alarmering og den første hjælp.

I første forløb skal eleverne arbejde med at

- vælge sikker adfærd i konkrete situationer med hensyn til fx tid, sted og tegngivning
- afprøve regler og praktiske færdigheder i lokalområdet
- kunne orientere sig grundigt som fodgænger

- balancere og manøvrere sin cykel i et lukket område
- passe på hinanden i trafikken.

2. forløb 4.-6. klassetrin

Udgangspunktet på disse klassetrin er, at eleverne i højere grad end tidligere færdes på egen hånd i den almindelige trafik til fods eller på cykel. Derfor skal undervisningen omfatte kendskab til egne muligheder og begrænsninger, hensigtsmæssig adfærd og øvelse i at vurdere, hvilke risici andre trafikanter frembyder.

Undervisningen skal belyse forskellige forhold, som kan forårsage ulykker. Kendskabet til færdselsreglerne vedligeholdes og udbygges.

Undervisningen omfatter endvidere elementer af førstehjælp i forbindelse med tilskadekomst i trafikken.

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen omfatter især

- cykelregler, herunder færdselstavler
- sikker adfærd som cyklist i trafikken
- orientering, tegngivning, forudseenhed og placering i trafikken
- øvelser i at forudse og aflæse andre trafikanters adfærd og handle derefter.

Samspil og risici

Undervisningen omfatter især

- sikre og farlige steder og tidspunkter
- farlige modparter i trafikken
- forhold, der kan forebygge eller forårsage ulykker

- øvelser i at forudse risikomomenter i forbindelse med andre trafikanter, fx i forhold til fart, bremselængde, blinde vinkler og tunge køretøjer
- sigtbarhed, mørke, refleks og lygter.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen omfatter især

- hyppigt forekommende uheldstyper og forebyggelse af dem
- svage trafikanter, fx børn og gamle
- forskellige stimulanser, der kan få indflydelse på sikkerhed i trafikken
- forholdsregler ved tilskadekomst i trafikken – alarmering og almindelig førstehjælp.

I andet forløb skal eleverne arbejde med at

- bruge relevante cykelregler i kendt og ukendt område
- orientere sig og vælge hensigtsmæssig adfærd i kendt og ukendt område
- forudse situationer med øvrige trafikanter, herunder tunge køretøjer, og handle derefter
- iagttage og afprøve cykling under forskellige vej- og vejrforhold samt bagagens vægt og placering
- cykle sikkert og opmærksomt i trafikken, herunder med brug af tydelig tegngivning
- undersøge og diskutere konkrete eksempler på uhenigtsmæssig adfærd i trafikken.

3. forløb 7.-9. klassetrin

Udgangspunktet på disse klassetrin er, at eleverne i højere grad end tidligere har mulighed for at overskue komplekse sammenhænge. Derfor skal eleverne arbejde med adfærd, ansvarlighed og holdninger i relation til trafik.

Undervisningen omfatter risikobevidsthed og hensyntagen i trafikken, samtidig med at kendskabet til relevante færdselsregler og -tavler vedligeholdes og udbygges.

Der arbejdes med sammenhængen mellem trafik og bæredygtig udvikling

Undervisningen omfatter endvidere forholdsregler ved ulykker, herunder førstehjælp.

Sikker trafikadlfærd

Undervisningen omfatter især

- forudseenhed og opmærksomhed i trafikken
- ansvarlig og sikker adfærd i trafikken
- relevante færdselsregler
- vurdering af rigtig og forkert adfærd.

Samspil og risici

Undervisningen omfatter især

- risikoforståelse i forhold til hårde og bløde trafikanter, herunder tunge køretøjer og knallerter
- fritidsjob og trafik
- typiske uhelds- og ulykkessituationer, fx på forskellige tidspunkter og årstider
- trafikplanlægning og sammenhæng mellem trafik og miljø, fx sikre veje, miljøbeskyttende foranstaltninger og valg af transportform.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen omfatter især

- viden og holdninger bag trafikadlfærd
- alkohol og trafik
- andre stimulanser, der kan få indflydelse på sikkerhed i trafikken
- forholdsregler ved ulykker, herunder standsning af ulykken, livreddende førstehjælp, tilkaldelse af hjælp og almindelig førstehjælp.

I tredje forløb skal eleverne arbejde med at

- forholde sig til risikofaktorer og hensyntagen i trafikken som fodgænger, cyklist eller passager i en bil
- beskrive og analysere forskellige situationer, der har betydning for trafiksikkerheden
- forstå at tage medansvar og drage omsorg for hinanden
- fastholde opmærksomheden på orientering og tegngivning
- forholde sig til følger af u hensigtsmæssig adfærd
- vurdere miljømæssige konsekvenser ved valg af transportmiddel.

Undervisningsvejledning for emnet færdselslære

Indhold

Indledning	15
Placering af færdselslære i skoleforløbet	15
Færdselsundervisning	15
Det er handling, der tæller	16
Førstehjælp	16
Små og store elever – progression	16
Fagligt og tværfagligt	17
Metodeovervejelser	17
Praktiske aktiviteter	17
Teoretiske/faglige aktiviteter	17
Kundskabs- og færdighedsområderne	18
Læseplanens emner i samarbejde med skolens fag	18
Tre indfaldsvinkler	18
1. Færdsel som selvstændigt emne	18
2. Udgangspunkt i tværfaglige emner og problemstillinger – nogle eksempler	18
3. Udgangspunkt i et enkelt fag – nogle eksempler	19
Ansvarlige for skolens færdselsundervisning	19
Knallertundervisning	21
Materialer	21
Evaluerings af færdselsundervisningen	22
Eksempler på undervisningsforløb	22
1. forløb (børnehaveklasse-3. klassetrin)	22
2. forløb (4.-6. klassetrin)	24
3. forløb (7.-9. klassetrin)	27
Henvisninger	29

Indledning

Børn færdes selvstændigt i trafikken som fodgængere eller cyklister – som såkaldt bløde trafikanter. Det betyder blandt andet, at de er sårbare i forhold til de kræfter, som bevæger sig i trafikken omkring dem. God fysisk planlægning af trafikmiljøet kan i høj grad være med til at forebygge trafikuheld, samtidig med at det kan være med til at gøre oplevelsen ved at færdes i trafikken mindre utryg.

Ud over et godt trafikmiljø (fx stier, god skiltning, bump eller nedsat hastighed) kan forskellige personlige sikkerhedsforanstaltninger (bl.a. refleksbrikker, cykelhjelm, refleksvest, sikkerhedsseler) være med til at mindske risikoen i trafikken. Men selv en god udformning af det fysiske miljø og gode personlige sikkerhedsforanstaltninger kan ikke sikre, at man kommer helskindet igennem trafikken. Derfor sætter man fra samfundets side også ind med informations- og undervisningsaktiviteter.

Ligesom det er af afgørende betydning, at eleverne lærer at færdes sikkert og passe på sig selv i trafikken, er det vigtigt, at eleverne bliver bevidste om nødvendigheden af at hjælpe sig selv og andre, hvis uheldet er ude. Førstehjælpsundervisning og -materialer skal være tilpasset elevernes alder og modenhed. Formålet med førstehjælpsundervisning er at give eleverne kompetencer og selvtillid, således at de kan reagere og handle hensigtsmæssigt. Førstehjælpsundervisning er også at kommunikere præventive foranstaltninger samt at styrke en ændret adfærd i retning af at gøre alle mere sikre.

Den undervisning, der gives i skolen, skal rettes ind efter den fysiske og psykiske formåen, som børn og unge har på forskellige alderstrin i forhold til trafikken. Børnene skal gradvist lære at færdes sikkert som selvstændige trafikanter. For at kunne det, skal de have erfaringer med trafikken. Samlet kan man sige, at de gennem opvæksten skal have udviklet deres kompetencer til at begå sig sikkert i trafikken. Det kræver indsigt, praktisk arbejde og progression i forhold til de emner, som tages op.

Placering af færdselslære i skoleforløbet

Undervisning i færdselslære skal foregå i hele skoleforløbet med hovedvægten på forskellige sider af emnet til forskellige tider. Emnet er obligatorisk, men der er ikke regler for, hvornår og i hvilken sammenhæng færdselslære skal indgå i undervisningen.

Ifølge folkeskoleloven indgår færdselslære i undervisningen i de obligatoriske fag, dvs. inden for de obligatoriske fags timetalsramme. I det omfang, det ikke fremgår af læseplanen, hvilke fag undervisningen henlægges til, påhviler det skolelederen at træffe beslutning om, inden for rammerne af hvilke fag undervisningen i det obligatoriske emne skal foregå, eller om den gives af klasselæreren i forbindelse med klassens tid. Sædvanligvis koor-

dinerer klasselæreren arbejdet med klassens lærere, med en eventuel færdselskontaktlærer og med øvrige ressourcpersoner. Skolens eventuelle færdselskontaktlærer vil kunne rådgive og vejlede i forbindelse med undervisningen.

Færdselslære skal tages op regelmæssigt gennem hele skoleforløbet. Dette understreges af ulykkesstatistikkerne, der viser, at ældre børn og unge oftere kommer til skade i trafikken end yngre børn. Derfor er det af afgørende betydning, at man fastholder fokus på færdselsundervisningen også på de ældste klassetrin.

Det kan være en fordel at fastlægge bestemte aktiviteter, fx gåprøve, cyklistprøver og udskolingstest til bestemte tidspunkter i skoleforløbet. Det kan skabe en god tradition på den enkelte skole. Disse typer prøver skal ses som integrerede dele af undervisningsforløb, ikke som enkeltstående aktiviteter. Det samme vil være tilfældet med inddragelse af gæstelærere i undervisningen. Ud over disse foreslåede grundige og fastlagte aktiviteter skal emnet eller elementer fra det indgå i den almindelige undervisning i naturlig sammenhæng med fagene.

Rådet for Større Færdselssikkerhed arbejder med flg. grundmodel:

Ca. 6-7 år	Gå-prøve (BH/1. kl.)
Ca. 9 år	Den lille cyklistprøve (3. kl.)
Ca. 12 år	Cyklistprøven (6. kl.)
Ca. 14-16 år	TRAFIKTJEKKET (8.-9. + 10. kl.)

Disse prøver anvendes som evaluering af elevernes udbytte af undervisningen.

Færdselsundervisning

Undervisningen har som mål at lære eleverne "at færdes". Vægten i undervisningen skal derfor lægges på positive oplevelser og aktiverende og praksisnære aktiviteter.

Elevernes – og alle andres – rolle i trafikken kan anskues ud fra to fundamentalt forskellige synsvinkler. På den ene side er vi potentielle ofre, som skal lære at færdes defensivt for selv at overleve. På den anden side er vi aktive medspillere i et socialt samspil i trafikken, hvor vores egen adfærd, vore egne valg (rigtige eller forkerte) kan få konsekvenser for andre mennesker, ligesom andres adfærd kan få konsekvenser for os. Begge synsvinkler må anlægges i forbindelse med færdselsundervisningen.

De mindste elever har vanskeligt ved at sætte sig i andre trafikanters sted. Derfor må undervisningen på de yngste klassetrin især sigte imod, at børnene lærer at klare sig defensivt og så sikkert som overhovedet muligt. Men

efterhånden som eleverne opnår større modenhed og evne til at se komplicerede sammenhænge, skal andres synsvinkler være en vigtig del af undervisningen. Dette indebærer bl.a. hensyntagen til helheden, forståelse og medansvar for mennesker og for miljø. I et lidt længere perspektiv er det udgangspunktet for, at eleverne – også når de forlader skolen og bliver voksne – bliver gode og ansvarlige trafikanter.

Færdselsundervisningen skal være med til at give eleverne gode oplevelser og lyst til at færdes på fornuftige måder. Den skal ikke indgyde dem angst, så de aldrig tør vove sig ud. Men på den anden side skal de opnå et realistisk billede af, hvad de selv kan klare, og hvad man kan forvente (eller i værste fald frygte) fra andre trafikanter. De skal arbejde med, hvordan de undgår at bringe sig i farlige situationer, og de skal lære, at det ikke altid er nok at stole på de andre i trafikken. Derfor må de lære at træffe deres egne forholdsregler, at være forudseende og at handle hensigtsmæssigt.

Det er handling, der tæller

Adfærden skal være i fokus, når man underviser i færdselslære. Det er det, vi gør i en konkret valgsituation, der får konsekvenser for os selv eller for andre. Bestemmende for adfærden er en række vigtige faktorer, som undervisningen skal bygge på og udbygge. Det drejer sig om:

- viden – om regler, om fysiske forhold og medansvar for andre mennesker
- motivation og vilje – til at ville handle på en bestemt måde i den givne situation
- kunnen – om trafikal formåen.

Hvert enkelt menneske har holdninger til at færdes i trafikken. Ingen mennesker ønsker at skade andre i trafikken. Men selv den rigtigste og mest ædle holdning til, hvordan man skal optræde i trafikken, stemmer ikke altid overens med den adfærd, som man udviser i en faktisk situation. I trafikken reagerer vi ofte spontant og ikke altid i overensstemmelse med vore grundlæggende holdninger.

Førstehjælp

Førstehjælpsundervisningen skal først og fremmest rettes mod de situationer, hvor børn og unge kan blive involveret i forbindelse med deres færden i trafikken. Udgangspunktet bør derfor være omsorg, tryghed og overblik.

Undervisningen i førstehjælp i forbindelse med færdselslære bør ske progressivt i forhold til, hvad eleverne kan overskue og magte. Udgangspunktet for de yngste elever skal være hjælp og omsorg med enkelte elementer og håndgrib, fx i forbindelse med alarmering og håndtering af små dagligdags uheld. For de ældste elever kan undervisningen dreje sig om at handle mere direkte i forhold til tilskadekomne og ulykkessituationen, fx standsning af ulykker, sikkerhed i at anvende aflåst sideleje og kendskab til livreddende førstehjælp.

Undervisning i førstehjælp i færdselslære skal primært omhandle tilskadekomst og ulykker i trafikken. I den forbindelse er det vigtigt at have en progression i målene for undervisningen og repetere tidligere stof, hver gang emnet berøres.

Små og store elever – progression

Det kræver abstraktionsevne at kunne overføre indlæring fra en situation til en anden. Eller at kunne overføre indlæring fra et undervisningsmateriale til en konkret situation. Derfor er det vigtigt, at man på de yngste klassetrin, hvor børnenes abstraktionsevne ikke er særlig udviklet, gør undervisningen særdeles konkret. De skal ud at gå på de veje, man taler om. De skal opleve det vej-kryds, som de skal lære at passere.

I nogle sammenhænge er det rigtigt, at undervisningen skal gå fra at være konkret hos de yngste til at være mere abstrakt hos de ældste. I færdselsundervisning er dette kun delvis rigtigt. Eleverne kan abstrahere mere, jo ældre de bliver. Men det er vigtigt, at man på de ældre klassetrin ikke forledes til at lade færdselsundervisningen blive abstrakt, så den udelukkende handler om statistik, tal, alkohol- og risikoberegninger. Mere konkrete og personligt involverende områder må stadig indgå, fx: Besøg af en ung trafikskadet – Hvordan kommer man sikkert hjem fra en fest – Iagttagelser og målinger – Trafikplanlægning.

Undervisningen hos de ældste elever skal fortsat være konkret i en vis forstand. Elevernes større evne til at arbejde med abstrakte forhold kan især få betydning for, hvilke emner man vælger at tage op. Når emnerne er valgt, må de fortsat bearbejdes konkret og tæt på elevernes egen virkelighed.

Undervisningen skal sikre, at eleverne opnår kundskaber og færdigheder, så de kan honorere trinmålene for færdselslære.

Eleverne skal udvikle sig:

Fra	Til
At kunne færdes i det kendte nærmiljø	At kunne færdes i helt ukendte områder
At kunne færdes til fods i trafikken	At kunne manøvrere sin cykel og færdes på den i trafikken
At vide, hvad der har betydning for egen sikkerhed	At vide, hvad der har betydning for andres sikkerhed
At iagttage andre trafikanter	At kunne beskrive vilkårene for samspillet og agere på dem.

Fagligt og tværfagligt

Med den nære tilknytning, som trafik har til alle menneskers dagligdag i et moderne samfund, er der mange muligheder for og anledninger til at inddrage færdselslære i forbindelse med undervisningen i alle skolens fag.

Man kan behandle trafik eller færdsel som selvstændigt emne. Det kan for eksempel ske i forbindelse med et afgrænset, træningspræget emne som gå- eller cykelundervisning, hvor også regler og færdselstavler inddrages. Et eksempel på færdselslære som selvstændigt emne kan være "Sikker cyklist i trafikken". Her kan delemner som cykelregler og hårde og bløde trafikanter indgå i undervisningen.

Færdselslære kan også tages op i tværfaglig sammenhæng som led i bredere sammensatte undervisningsforløb. Færdselslære kan her bl.a. bidrage til, at undervisningen bliver praktisk, da der er store muligheder for at tage udgangspunkt i øvelser og iagttagelser og for at inddrage kreative aktiviteter. Eksempler på færdselslære i tværfaglige sammenhænge kan være "Holdninger og adfærd i trafikken" eller "Trafik og alkohol". Her kan undervisningen for eksempel tilrettelægges ud fra samfundsmæssige, miljømæssige, etiske – eventuelt selvoplevende – synsvinkler, og arbejdet med færdsel kan ske både i praktisk og i mere teoretisk form.

Metodeovervejelser

Færdselsundervisning skal indeholde mange praktiske aktiviteter. Der skal være mulighed for at træne færdigheder, fx køre på cykel, eller at gøre iagttagelser i trafikken uden for skolen. Disse aktiviteter skal have deres plads i færdselsundervisningen. Det er vigtigt, at klassens ture ud fra skolen – til fods eller på cykel – bruges som gode anledninger til at drøfte trafikemner. Undervisning, som tager udgangspunkt i bøger eller film, bør relateres til de fysiske omgivelser og elevernes færden. Dagligliv og trafik hænger ofte tæt sammen, og det bør færdselsundervisningen både benytte sig af og lægge op til.

Førstehjælpsundervisning er ligeledes en praktisk undervisning; eleverne lærer ved at *handle*. Rollespil og praktiske øvelser både i og uden for klassen giver anledning til at lære nyt, reflektere og repetere. Fx kan et simuleret cykeluheld i skolegården være udgangspunkt for, at eleverne skal danne sig overblik over uheldet, orientere sig om uheldets omfang samt hurtigt finde voksne eller telefon og foretage korrekt alarmering. At øve sig på hinanden i forbindelse med træning i aflåst sideleje, foretage standsninger af blødninger og kontrollere for livstegn kan forekomme alle steder – også i klasseværelset.

Undervisningen skal foregå i en vekselvirkning mellem praktiske øvelser, iagttagelser og aktiviteter i og uden for skolen.

Det giver anledning til at overveje, hvilke aktiviteter der egentlig lægger hovedvægten på det praktiske, og hvilke der især er kendetegnet ved at være teoretiske. Der behøver ikke at være en skarp opdeling mellem aktiviteter af den ene eller den anden slags. Som mulig inspiration er her en oversigt over en række aktiviteter, som alle kan indgå i eller kan relateres til færdselsundervisning og førstehjælp. Listen er ikke udtømmende, og den er ikke prioriteret.

Praktiske aktiviteter

- gå
- cykle
- måle, tælle
- iagttage, se, lytte
- besøge (skolepatruljen, skadestue ...)
- få besøg af (trafikinformator, politi ...)
- tage på tur
- arbejde med regler
- træne motoriske færdigheder
- vise sin kunnen for andre
- lege reaktions- og stoplege
- lege lys- og reflekslege
- lade de store børn undervise de mindre
- tælle forskellige trafikantkategorier (hvem forurener mest/mindst?)
- arbejde med trafikplanlægning
- arbejde med computerprogrammer (simulering, beregning, tekst og billeder)
- male, tegne, bygge
- fotografere, illustrere
- synge (fx færdselssange)
- reparere (fx cykler)
- spille spil
- undersøge regler
- undersøge overholdelse af regler
- undersøge færdselstavler
- lave kampagne
- praktiske øvelser, fx alarmering og aflåst sideleje
- standsning af ulykker, blødninger
- rollespil i forbindelse med førstehjælp.

Teoretiske/faglige aktiviteter

- undres, fundere, forarges
- læse (skøn- og faglitteratur)
- skrive (fabulere, digte, rapportere, forespørge ...)
- analysere (fx årsagssammenhænge, debatter)
- interviewe (fx om sikker skolevej)
- lytte (fx til foredrag)
- samtale (fx om farlige trafiksituationer)
- tælle og registrere
- se på film, video, billeder
- planlægge (tur, undervisningsforløb)
- invitere (fx gæstelærere)
- producere undervisningsmateriale til andre
- læse om (kroppen, sikkerhed, regler, trafikulykker, statistik ...)

- læse om kroppens reaktioner i forbindelse med uheld og ulykker
- planlægge (fx sin ønskeby)
- informere (fx i skolebladet)
- beregne (fx alkoholforbrænding)
- undersøge kampagner.

Kundskabs- og færdighedsområderne

Følgende model illustrerer de faktorer, som de centrale kundskabs- og færdighedsområder dækker. Den viser de hovedelementer, der spiller sammen i trafikken, og som derfor skal behandles i undervisningen. Udgangspunktet er det enkelte barn. For hvert trin udvides cirklen omkring barnet. Det afspejler barnets egen udvikling og kravene til barnet – og det skal afspejles i den progression, som de forskellige undervisningsforløb om færdsel planlægges ud fra.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er dimensioner i færdselsundervisningen. En skarp opdeling af dem på alderstrin eller på emner vil derfor ikke være rimelig. De skal overvejes i forhold til ethvert undervisningsforløb – og man bør komme ind på dem over en årrække. Fra på de yngste klassetrin især at handle om barnets egen sikre adfærd udvides fokus på de ældste klassetrin til i højere grad også at omfatte forholdet til andre trafikanter og til samfundet.

Læseplanens emner i samarbejde med skolens fag

Tre indfaldsvinkler

Læseplanens emner kan tilgodeses på forskellige måder, idet man i planlægningen også må medtænke børnenes udviklingstrin. Der kan principielt være tre forskellige

udgangspunkter, når emnerne skal behandles i undervisningen: Færdsel som selvstændigt emne, færdsel som en del af tværfaglige emner og færdsel med udgangspunkt i et enkelt fag.

1. Færdsel som selvstændigt emne

Det kan være en god ide i en periode at sætte fokus på færdsel. Især er det velegnet i forbindelse med træningsprægede aktiviteter, som når eleverne fx træner i at gå sikkert til og fra skole (og eventuelt afslutter med at aflægge en "gåprøve"), eller når skolen holder cyklistprøver i samarbejde med politiet. I sådanne forløb er det naturligvis godt at supplere med andre former for bearbejdning af emnet end det rent træningsprægede.

Hvis man i 1. klasse i en periode fokuserer på gåtræning og gåregler, kan det være en ide, at der i klassen er et sæt frilæsningsbøger med færdselsindhold, herunder omsorg ved færdselsuheld, sammensat til lejligheden fra skolebiblioteket. Eleverne kan kigge eller læse i disse bøger, det kan måske give anledning til fortælling eller billedmæssige udtryk af (egne) oplevelser. Eller man kan med lidt hjælp fotografere de farlige steder, som skal passeres på gåturene. På lidt senere klassetrin kan også skriftlige beretninger og foto eller video fra trafikken komme på tale.

2. Udgangspunkt i tværfaglige emner og problemstillinger – nogle eksempler

Færdselslære har berøringsflader med andre emner og fag, både med hensyn til indhold og metoder. Emnet kan derfor i hele skoleforløbet indgå i undervisningsforløb, der er tilrettelagt ud fra tværgående emner og problemstillinger.

Nogle af læseplanens emner er eksempler herpå og kan på forskellige måder bearbejdes i et samarbejde mellem færdselslære og et eller flere af de eksisterende fag. Når man vurderer, hvilket fagsamarbejde der er relevant, må blandt meget andet elevernes alder og klassetrin tages i betragtning.

"Vintertrafik: Mørke, refleks, lygter og glat føre" kan bearbejdes i natur/teknik (se evt. inspiration hos Dansk Cyklistforbund: www.dcf.dk). Der kan laves forsøg, som viser, hvilken virkning refleks og lygter kan have i den mørke tid, og hvordan øjet indstiller sig i forhold til en kraftig og en mindre kraftig lyskilde. Derudover kan man – eventuelt i samarbejde med idræt – lave aktiviteter og lege med lommelygter og reflekser i en mørkelagt gymnastiksal eller med "tågebriller" på (af uklar plastik), så emnet bearbejdes på flere måder. Eventuelt kan der suppleres med læsning eller skrivning af små historier eller reportager om færdsel i den mørke tid. Her er mulighed for nogle danskfaglige aktiviteter.

“Gå- og cykelregler, cykelbeherskelse, cykling under forskellige fysiske forhold” kan naturligt indgå i et samarbejde med idræt, da der i disse emner er elementer af motorisk træning og færdighed.

“Vurdering af rigtig og forkert adfærd”, “Ansvarlig og sikker adfærd i trafikken”, “Viden og holdninger bag trafikadfærd”, “Trafikplanlægning og sammenhæng mellem trafik og miljø” kan bearbejdes i et samarbejde mellem dansk, samfundsfag og evt. kristendomskundskab.

3. Udgangspunkt i et enkelt fag - nogle eksempler

I forbindelse med færdselslære vil man ikke altid tage udgangspunkt i færdighedstræning eller i en tværgående problemstilling. Det kan også tænkes, at man går den anden vej og ønsker at tage udgangspunkt i et eksisterende fag og vurdere, hvilke færdselsmæssige aspekter eller områder, der naturligt kan bearbejdes i forbindelse med dette fag. Derfor skal der i det følgende gives eksempler herpå.

Natur/teknik med trafikindhold

Det er blevet glat på vejene. Man vil undersøge, hvor meget det betyder for bremselængde og for fodgængeres og køretøjers evne til at manøvrere.

Der kan laves forsøg på et afgrænset område udendørs. Sammenlign med et område, der ikke er glat. Prøv med at stå fast, gå, løbe, standse, evt. cykle eller køre med legetøjsbiler. Hvis man laver forsøg med cykling, bør cykelhjelm være obligatorisk! Tal sammen om, at det ikke kun er dig (den enkelte elev), der har problemer - det gælder også de andre i trafikken. De opfører sig altså muligvis ikke helt, som man forventer i normalt føre. I glat føre har de større bremselængde og manøvrerer mindre sikkert. Nogle trafikanter er farligere at møde end andre. Tunge og store køretøjer kan måske give særlige vanskeligheder i glat føre, selv om de naturligvis skal afpasse hastigheden efter forholdene. Hvilke forholdsregler kan den “bløde trafikant” selv tage?

Dansk med trafikindhold

Spirituskørsel er blevet aktuelt ved, at en er kommet til skade - eller kun med nød og næppe har undgået det. Det skal understreges, at det er ulovligt at være i spirituspåvirket tilstand, ikke kun ved bilkørsel, men også ved kørsel på cykel og knallert. Elevernes medbestemmelse må få betydning for, hvordan emnet skal defineres og gribes an. Derfor er det følgende ikke en opskrift, men et af flere mulige forløb.

Klassen ønsker at undersøge, hvilke holdninger forskellige grupper har til spirituskørsel. Der kan arbejdes med noveller og artikler med tilknytning til emnet, eleverne kan skrive tekster med fiktivt eller ikke-fiktivt indhold. Konsekvenserne ved færdselsuheld kan belyses ved at interviewe en sygeplejerske fra skadestuen og ved at invitere en trafikinformator på besøg i klassen eller ved at

tage kontakt til politiet eller bilinspektionen. (Se omtale af trafikinformatorer i afsnittet om samarbejdsparter.)

Eleverne kan evt. arbejde med, hvordan en kampagne mod spirituskørsel skal udformes, hvis den skal være virksom over for deres egen - eller en anden valgt - aldersgruppe. Viden om alkohol og kroppen kan fås fra samarbejde med biologi. De etiske aspekter inddrages, fx i et samarbejde med kristendomskundskab, hvor det diskuteres, hvad bagvedliggende holdninger betyder for menneskers adfærd. Hvornår handler vi i overensstemmelse med vore holdninger, hvornår ikke - og hvorfor ikke altid? Måske producerer en gruppe elever en video-film eller et lille spil om emnet, gerne med belysning af forskellige synsvinkler. Eleverne diskuterer de forholdsregler, de selv kan træffe, evt. sammen med deres forældre, for at undgå at komme i blive involveret i spirituskørsel.

Ansvarlige for skolens færdselsundervisning

Skolebestyrelsen

Skolebestyrelsen har inden for folkeskolens rammer ansvaret for undervisningens kvalitet og fastlægger undervisningens organisering og tilrettelæggelse. Det betyder, at det påhviler skolebestyrelsen at udstikke retningslinier for gennemførelse af det obligatoriske emne færdselslære. Det er således skolebestyrelsen, som bør være en aktiv medspiller i formuleringen af skolens trafikpolitik. Trafikpolitikken indeholder både planer for færdselsundervisningen og regler for færdsel i og omkring skolen.

Skolelederen

Det påhviler skolelederen at træffe beslutning om, hvilke fag undervisningen i det obligatoriske emne færdsel skal foregå i. Eller om den gives af klasselæreren i forbindelse med klassens tid.

Klasselæreren

For at sikre, at færdselslære tages op i undervisningen med jævne mellemrum i hele skoleforløbet, er det nødvendigt, at en af klassens lærere er ansvarlig for at koordinere planlægningen. Det er naturligt, at klasselæreren påtager sig denne rolle.

Klasselæreren tager initiativ til, at undervisningsforpligtelsen over for emnet aftales og tilrettelægges i klasseteamet eller blandt klassens lærere. Det er hensigtsmæssigt at planlægge for et skoleår ad gangen, idet man samtidig tager hensyn til langtidsperspektivet i det samlede skoleforløb. Et praktisk hjælpemiddel som klassens logbog vil naturligt kunne støtte hukommelsen, lette overgangen ved eventuelle lærerskift og give gode muligheder for at planlægge med progression.

Fastlæggelse af undervisningen i færdselslære indgår som en del af den samlede plan for undervisningen på den enkelte skole, evt. i form af en årsplan, hvori skolen

fastlægger de tilbagevendende aktiviteter, fx cyklistprøver og lejrskoler, og placering af de obligatoriske emner på relevante klassetrin.

Færdselskontaktlæreren

Det anbefales, at skolen udpeger en lærer til at fungere som færdselskontaktlærer. Hvis skolen har en færdselskontaktlærer, er det dennes opgave at give råd og vejledning til skolens øvrige lærere i forbindelse med færdselsundervisning. Den væsentligste vejledning gives til klasselærerne, som koordinerer deres klasses færdselsundervisning. Derudover kan også lærere i andre fag, hvor færdsel eller emner med relation til færdsel behandles, have brug for vejledning fra færdselskontaktlæreren.

Kontaktlæreren formidler kendskab til undervisningsmaterialer og giver råd om, hvordan undervisningen kan tilrettelægges. Kontaktlæreren er ansvarlig for tilsynet med skolens materialer og hjælpemidler til færdselsundervisning, eventuelt i samarbejde med skolebibliotekaren. Det er kontaktlæreren, der bestiller de relevante materialer hjem til klasserne samt sørger for at supplere og udbygge skolens samling af materialer til færdselsundervisning.

Færdselskontaktlæreren er ansvarlig for koordinering af færdselskampagner, fx refleks-, lygte- og cyklistkampagner.

Kontaktlæreren sikrer en løbende kontakt med politiet, Rådet for Større Færdselssikkerhed og dettes repræsentant i den pågældende politikreds. Denne kontakt hindrer dog ikke, at klasselærere også selv tager kontakt til de pågældende samarbejdspartner. Kontaktlæreren sikrer desuden kontakten til de lokale færdselssikkerhedsudvalg, hvor sådanne er oprettet.

Hvis der på skolen er oprettet en skolepatrulje, er det en stor fordel, at det er færdselskontaktlæreren, der ligeledes fungerer som patruljeinstruktør.

Rådet for Større Færdselssikkerhed afholder jævnligt færdselspædagogiske kurser for bl.a. færdselskontaktlæ-

re. Disse kurser må for kontaktlærernes vedkommende betragtes som supplerende uddannelse.

Samarbejdspartner

I forbindelse med undervisningen i færdselslære og førstehjælp er det naturligt og relevant at inddrage mange forskellige samarbejdspartner.

Forældrene

Forældrenes engagement og medvirken er af afgørende betydning. De har oftest en stor interesse i skolevej og trafik, når børnene begynder i skolen. Denne interesse bør skolen forsøge at videreudvikle til et tæt samarbejde, også i de mange efterfølgende år. Forældrene har ansvaret for, at børnene opdrages til og får erfaring med at færdes i trafikken, fx ved at gå eller cykle til og fra skolen. Skolen kan supplere den opdragelse og viden, som børnene har hjemmefra. Derfor er et nært samarbejde mellem skole og hjem af afgørende betydning.

Færdselsemner som fx "skolevejen", "cykelregler", "trafik og adfærd", "trafik og alkohol" kan sættes som punkter på dagsordenen for forældremøder nogle gange i skoleforløbet. Desuden kan forældre inddrages som hjælpere i forbindelse med emnedage eller emneuger eller som kontrollanter i forbindelse med gå- eller cyklistprøver. Eller der kan i fællesskab arrangeres cykelværksted eller cykeltur, hvor en relevant faglig vinkel indgår som en naturlig del. Det er oplagt at tale om, hvordan cyklens udstyr skal være, og hvordan man færdes mange sammen på cykeludflugt, inden man tager af sted på en tur fælles for forældre og børn. Før turen gennemgår man de særligt trafikfarlige steder på turen og taler om, hvordan de skal passeres i praksis.

Politiet

Overalt i landet kan politiet medvirke ved skolernes færdselsundervisning.

Politiet er en værdifuld samarbejdspartner, som i kraft af sin myndighed er i stand til at formidle trafiksikkerhed med stor autoritet.

På skolen kan færdselskontaktlæreren være den, der har forbindelsen til det lokale politi, ligesom han oftest vil være orienteret om, i hvilket omfang politiet kan tilbyde at medvirke ved undervisningen. Det er naturligvis også muligt for den enkelte klasselærer selv at tage kontakt til politiet i forbindelse med undervisningen.

Ansvar for færdselsundervisningen påhviler lærerne. Politiets medvirken skal ses som et – meget værdifuldt – supplement til lærernes undervisning. Politiet kan med stor fordel medvirke i forbindelse med skolestart, gå- og cyklistprøver og cykel-, refleks- og lygtekontrol. Til undervisning på de ældste klassetrin er det en god ide at invitere politiet i forbindelse med information om knallertkørsel, trafik og alkohol, konsekvenser af ulykker mv.

Det er en god ide, at politiet deltager i udvalgte forældremøder og arrangementer i løbet af skoleforløbet. Det kan være i forbindelse med skolestart, hvor der sættes fokus på trafikken omkring skolen, især hensigtsmæssig adfærd i forbindelse med elevernes ankomst til skolen.

Senere i skoleforløbet kan det være værdifuldt at inddrage politiet ved forældremøder, hvor problemstillinger vedrørende fx rusmidler, kriminalitet og knallertkørsel er på dagsordenen.

Andre

Ud over forældre og politi kan det i forbindelse med forskellige færdselsundervisningsforløb være en god ide at invitere andre gæster ind på skolen – eller eventuelt at besøge dem. Det kunne fx være besøg af en redder, sygeplejerske eller læge fra en skadestue, der fortæller om trafikskader og konsekvensen heraf. Det kunne også være en lastbilchauffør, der kan fortælle om højresvingulykker, en førstehjælpsinstruktør, der fortæller om den første hjælp, eller en forsikringskonsulent, der fortæller om de økonomiske konsekvenser ved trafikulykker.

I forbindelse med undervisning på de ældste klassetrin skal nævnes trafikinformatorerne. Det er et korps af unge mennesker, som selv er kommet til skade i trafikken, og som gerne vil fortælle andre unge om deres ulykke, hvordan den måske kunne være undgået og om, hvordan de lever videre med følgerne af en ulykke, der ofte har været meget alvorlig.

Konfrontationen med de menneskelige konsekvenser af ulykker kan være en stærk og værdifuld oplevelse i et undervisningsforløb. Trafikinformatørerne har sekretariat hos Rådet for Større Færdselssikkerhed.

På de skoler, hvor man har skolepatrolje, er det en god ide at arrangere et møde mellem elever fra de yngste klasser og medlemmer af skolepatroljen. Her kan skolepatroljernes opgaver og praktiske arbejde forklares og synliggøres over for de yngste elever, fx ved en gåtur til skolepatroljens arbejdssted.

Knallertundervisning

Nogle af skolens ældste elever må køre på knallert. Unge mellem 16 og 18 år skal have modtaget undervisning i knallertkørsel, før de må køre. Kommunen skal tilbyde undervisning i knallertkørsel. Som regel sker det i regi af den kommunale ungdomsskole.

Alle unge i aldersgruppen kan deltage i undervisningen, også selv om de ikke selv har en knallert eller har planer om at anskaffe en. Efter at have gennemført undervisningen med tilfredsstillende resultat, kan den unge modtage et knallertbevis (“knallertkørekort”), som skal medbringes ved kørsel på knallert.

Materialer

Til undervisning i færdselslære forestår Rådet for Større Færdselssikkerhed udarbejdelse og distribution af materialer, som dækker hele skoleforløbet.

Der findes også andre materialer til emnet, forlagsproducerede eller lokalt udarbejdede. Som helhed er det naturligt, at materialerne indgår i skolebibliotekets eller i færdselskontaktlærerens samling.

Materialerne bør naturligvis vurderes efter, om de indholdsmæssigt lever op til kravene i læseplanen, men det er desuden vigtigt at vurdere, om materialerne lægger op til en aktiviserende og praksisnær undervisning, som kan knytte an til elevernes færden i trafikken. Der kan indgå mange typer af materialer, fx billeder, skønlettere tekster, faglige hæfter, videofilm, egne lokale fotooptagelser, it-baserede undervisningsmaterialer og kampagnematerialer.

Til undervisning i førstehjælp er udgivet en række aldersopdelte materialer. Disse materialer er progressionsrettet mod eleverne på de forskellige klassetrin, fx med samtaleplakater, tegneserier og videofilm for de yngste til instruktionsvideo og -bøger til de ældste. Også her bør materialerne vurderes i forhold til læseplan og elevernes alder og modenhed. Det er vigtigt, at materialerne lægger op til praktiske øvelser, således at eleverne kan få praktisk træning i forbindelse med førstehjælpsundervisningen.

It-baserede materialer kan med stor fordel inddrages i undervisningen på linje med andre materialer. Informationsteknologi giver mulighed for, at der udvikles både adgang til elektroniske netværk, oplysninger og multimedieprogrammer. Disse muligheder vil kunne inddrages i færdselsundervisningen, hvor det er naturligt, idet man hermed bl.a. kan sætte den enkelte elev over for konkrete valg, som skal træffes på egen hånd ligesom i trafikken. Samtidig kan nogle it-baserede materialer gøre det muligt at differentiere undervisningen.

Det kan være en meget god ide at anvende lokalt producerede materialer – eller at fremstille dem som led i undervisningen.

Ideer hertil kan være

- Pjece til forældre om aflevering af børn ved skolen
- Videofilm om færdselsproblemer i forbindelse med skolevejen
- Billedserie om skolepatruljens arbejde
- Undervisningshæfte om færdselsundervisning beregnet til brug på et yngre klassetrin.

Sådanne selvproducerede materialer vil oftest have den styrke, at de beskæftiger sig med de helt lokale forhold, hvilket de centralt producerede materialer ikke kan. Således kan de to typer af materialer fint supplere hinanden.

Evaluering af færdselsundervisningen

Det oftest forekommende evalueringsværktøj er Rådet for Større Færdselssikkerheds fire prøver/tests.

- Gåprøven i børnehaveklassen eller 1. klasse
- Den lille cyklistprøve i 3. klasse
- Cyklistprøven i 6. klasse
- Trafiktjekket i 9. klasse.

Prøverne er placeret således, at elevernes færdigheder/kundskaber testes i forhold til trinmålene for 3., 6. og 9. klasse.

Gåprøven tester elevernes evne til at gå korrekt på veje med og uden fortovej og krydsning af kørebane.

Den lille cyklistprøve afprøver elevernes kunnen vedrørende start og stop, slalom, orientering bagud, kørsel i sving med tegngivning og balancekørsel.

Cyklistprøven består af en teoretisk del og en praktisk del, der tester og afprøver elevernes evne til at begå sig i trafikken. Den teoretiske del tester elevernes viden om færdsel. Den praktiske prøve tester elevernes evne til at orientere sig sikkert, give tydelige tegn før stop og sving, overholde vigepligtsregler, følge afmærkning og placere sig rigtigt i trafikken.

Det it-baserede undervisningsmateriale Trafiktjekket tester elevernes risikoforståelse, holdninger til trafik og evne til hensigtsmæssig adfærdsvurdering. Testen lægger også op til, at klassen udarbejder en overlevelsesstrategi. Strategien skal hjælpe eleverne med at holde sig selv og hinanden fast i de mest fornuftige valg i trafikken.

Se i øvrigt evalueringportalen, www.evaluering.uvm.dk

Eksempler på undervisningsforløb

Eksemplerne, som indgår i det følgende, skal kun ses som støtte til lærernes overvejelser.

1. forløb (børnehaveklasse - 3. klassetrin)

De yngste elever er små og har derfor særlige vanskeligheder. Det lyder måske som en selvfølge, men faktisk har netop børnenes størrelse en reel betydning i forhold til trafikken: De ser trafikken fra en lavere højde. Dette kan medføre alvorlige situationer, når børnene for eksempel skal krydse en gade, hvor der er parkerede biler. Dels har børnene svært ved at se trafikken, dels er de svære at se.

Mindre børn har svært ved at overskue komplicerede situationer, hvori bevægelige elementer og mange syns- og lydindtryk indgår. De fæstner sig ofte ved detaljer mere end ved helheden. De har desuden svært ved at bedømme afstande og hastigheder.

Mindre børn handler ofte impulsivt og hurtigt.

Mindre børn er egocentriske. De ser tingene ud fra deres egen synsvinkel og har svært ved at sætte sig i andres sted. I forhold til trafikken betyder det, at de har svært ved at forstå, hvordan fx en cyklist eller lastbilchauffør oplever børnene som trafikanter. Det kan gøre det svært for dem at forstå forskellen mellem det at kunne se og det at kunne ses i trafikken.

Mange børn har svært ved at forstå meningen med en mundtlig forklaring eller instruktion. Derfor skal undervisningen gøres konkret.

Alle disse forhold skal man have med i tankerne. Det gælder forældre, som skal "træne i trafikken" med deres børn og overveje, hvor de vil lade børnene færdes på egen hånd. Og det gælder lærere, som gennem færdselsundervisningen skal supplere børnenes kunnen og viden. De særlige problemer, som mindre børn har i trafikken, kan være et godt udgangspunkt for et forældremøde. Flere hjemmesider vil kunne bidrage med oplysninger, som er relevante i forældresammenhænge.

I den faglige eller tværfaglige undervisning er det en god ide at tage udgangspunkt i børnenes skolevej. Undervisningen kan ligge inden for et fags rammer (vel ofte dansk), men der bør også i et sådant "fagligt forløb" eller "klasselærerforløb" inddrages discipliner fra andre fag. Derfor vil færdselsundervisningen på de yngste trin meget ofte blive flerfaglig. Det er en god ide at udvide denne flerfaglighed til et egentligt tværfagligt arbejde. Det er således oplagt at inddrage reaktions- og stoplege (idræt), kunstneriske udtryk (billedkunst), tælling og opmåling (matematik) eller sange (musik) i forbindelse med færdselsundervisning.

Tilskyndelsen til at tage emnet op kan bl.a. være aktuelle forhold, elev- eller forældreønsker, eller det kan være, at færdselsundervisningen er besluttet som fællestema for flere klassetrin.

Eksempel: Til fods i lokalområdet

Når børnene færdes alene i trafikken, er det oftest som fodgængere. Derfor bør hovedvægten i undervisningen ligge på dette område. En gåtur som led i undervisningen kan på samme tid tilgodese færdselsemner, motion og være en tur på vej til noget andet, fx til skoven eller vandhullet. Det er med andre ord en god ide at udnytte de ture, som man evt. går med klassen, til også at tale om færdsel.

Nogle børn cykler dog allerede i trafikken som 6-7-årige. Dette kan være et problem, men afhænger naturligvis af de lokale forhold og det enkelte barn. De fleste børn er først i stand til både at klare cyklen og overskue trafikken, når de er noget ældre. Eventuelt kan spørgsmålet om cykling behandles ved et forældremøde. Først hen imod slutningen af 2. klasse eller begyndelsen af 3. klasse er det passende at sætte ind med egentlig cykeltræning og -undervisning med relation til trafikken.

Et undervisningsforløb med vægt på “det at være fodgænger” i fx 1. klasse skal have meget nær relation til den omgivende trafik. Børnene skal iagttage den rigtige trafik, og de skal ud i den – eventuelt i mindre grupper – ledsaget af en voksen.

Men før undervisningen ude i trafikken må der gøres et forberedende arbejde. Eleverne har trafikerfaringer og -meninger at bygge på. Optakten kan fx være en færdselsoplevelse eller -sang, et drama, eller det kan bestå i, at klassen får besøg af et medlem af skolepatruljen. Her bør man tale om regler, forholdsregler m.m.

Billeder – gerne fra lokalområdet – er et godt udgangspunkt. Disse kan for eksempel bruges som samtalebilleder eller spillekort i huskespil. Når klassen eller en mindre gruppe har arbejdet med billeder, vil det være oplagt med en ekskursion til den lokalitet eller den type af lokalitet, som man har arbejdet med i klassen.

Eleverne skal lære at stoppe ved kantstenen, og de skal lære at krydse kørebanen rigtigt efter at have set sig grundigt for til *begge sider*, idet begreberne højre og venstre langt fra er sikre hos børn i 1. klasse. Der kan kombineres med lege i idræt, hvor der netop lægges vægt på stop ved et bestemt sted eller på et givent signal. Den indlæring eller skærpelse af børnenes opmærksomhed, som eventuelt finder sted i idrætssammenhæng, vil eleverne dog ikke automatisk overføre til trafikken. Lærerne må derfor også på andre måder gøre eleverne opmærksomme på sammenhængen.

Ved efterfølgende ture ud i trafikken skal færdighederne indøves i praksis. Hvis man har mulighed for det, er det godt at gå ud med en mindre gruppe elever. Har man

ikke allerede fotografier fra lokalområdet, kan de evt. tages på en sådan tur, gerne af børnene efter en kort instruktion og en samtale om, hvad motiverne skal være. Herved tages billederne automatisk fra børnehøjde, hvilket er en fordel ved senere brug.

På turene ud fra skolen er det naturligt, at man beskæftiger sig med de færdselstavler, som findes i nærmiljøet. Desuden skal børnenes opmærksomhed rettes mod de andre typer af trafikanter: Hvem er farlige, hvem er hurtige, hvem er langsomme, hvem har det svært, hvem skal jeg særligt passe på – og hvornår? Hvor langt er de fra mig – og hvor længe er jeg om at komme over gaden? Skal jeg regne med, at de andre trafikanter husker at overholde reglerne?

Eventuelt kan en politibetjent inviteres til at medvirke som hjælper i forbindelse med gåtræningen.

Den praktiske færdselsundervisning, turene ud i trafikken, skal bearbejdes hjemme i klassen. Det kan ske bl.a. ved samtaler, opgaveløsning, billedproduktion og læsning af frilæsningsbøger. Eller det kan ske ved, at en gruppe elever dramatiserer et optrin fra trafikken.

Undervisningen skal have et vist omfang. Det kan tilgodeses både i et sammenhængende længerevarende afsluttet forløb, eller ved at færdselsundervisningen genoptages flere gange i årets løb, fx når der er naturlig anledning til det i forbindelse med ture ud fra skolen. For at fastholde opmærksomheden på trafikemner i dagligdagen, kan det være en god ide med en “rød tråd” eller en periodevis optælling, et færdselsbarometer eller -diagram, som dækker en vis periode. Eksempler på dette kan være: Hvor mange blev kørt til skole i den uge, der gik (ugentlig opgørelse)? Hvor mange kilometer gik klassen tilsammen – eller klassens enkelte elever – i oktober måned (noteres dagligt)? Hvem har selv kørt ture i fritiden på cykel (ugentlig eller månedlig opgørelse)? Hvor mange refleksbrikker er klassen tilsammen udstyret med hver dag i en aftalt periode?

Sådanne “statusopgørelser” skal placeres på et synligt sted i klasseværelset, gerne med en illustration, så det bliver sjovt og nemt at huske den jævnlige opfølgning.

Det kan være en god ide at afslutte forløbet i færdselsundervisning med, at børnene aflægger en “gåprøve”, hvor de på en bestemt rute viser, hvad de har lært om at gå rigtigt. Hvis man ikke har gjort det tidligere i forløbet, kan politibetjenten inviteres til dette. Afholdelse af gåprøve er en måde at evaluere undervisningen på, og den kan give et indblik i, hvad den enkelte elev kan og ikke kan som fodgænger. Dette kan eventuelt danne baggrund for undervisningsdifferentiering ved kommende forløb.

Afslutningen på undervisningsforløbet kan fejres sammen med børnenes forældre, måske i form af en “trafikfest”, hvor børnene optræder eller viser noget af det, de

har arbejdet med, sådan at forældrene samtidig bliver godt orienteret. Så er der forhåbentlig lagt en god grund for et nyt samarbejde om trafik på et senere tidspunkt.

Førstehjælp i 1. forløb

Klassen kan gennemspille et rollespil, der tager udgangspunkt i et hverdagsuheld, fx som cyklist eller fodgænger. Formålet kan være, at eleverne skal lære, hvordan man kan hjælpe hinanden, hvad man gør, når uheldet er ude, og hvordan man skaffer hjælp.

Før rollespillet taler klassen om, hvilke uheldssituationer de har kendskab til eller været ude for, og hvordan de handlede i de pågældende situationer. Klassen kan tale om, hvordan man standser en ulykke, fx ved at fjerne cyklen fra uheldspersonen eller -stedet, konstatere om personen er vågen, hvor det gør ondt, eller om personen bløder. Samtalen kan også dreje sig om, at det er vigtigt at være rolig, tale beroligende samt yde omsorg ved at holde i hånd og trøste. Endelig repeteres, hvordan man tilkalder hjælp, hvad man skal oplyse, og hvad man derefter gør, indtil hjælpen er nået frem.

Efter denne "teoretiske" gennemgang spilles spillet. Uheldet arrangeres, og en eller flere kammerater er "ofre". Andre elever er aktive tilskuere, der træder ind i spillet og drager omsorg og sørger for at standse ulykken, danne sig et overblik og alarmere korrekt. "Hvor er den nærmeste telefon?", "Hvad skal jeg sige?" og "Hvad gør jeg derefter?". Skolens kontor eller bibliotek inddrages alt efter, hvor den nærmeste telefon er tilgængelig. En del elever fungerer som observatører og registrerer hændelserne til en senere diskussion og evaluering.

Efter at situationen er gennemspillet, taler eleverne om erfaringerne, og et nyt spil sættes i gang med nye aktører, evt. på en anden lokalitet.

I første forløb kan eleverne arbejde med:

børnehaveklasse – 1. klassetrin:

- Billeder med vejtyper – evt. fra lokalområdet, hvor skal/må jeg gå.
- Gåtur måske sammen med skolepatruljen i lokalområdet med krydsning af vej.
- Iagttage andre trafikanters adfærd evt. tælle/registrere.
- Fotografering af ruten: vejtyper, fortov, cykelsti, færdselstavler.
- Fortælle en trafikhistorie om gåturen ud fra de fotos, der er taget – tegne ruten ind på et "bykort" med vejtyper, færdselstavler, evt. sikre/farlige steder at krydse vejen, nedskrive historien og samle den med de fotos, der er taget. Kan evt. vises som Power Point – fx for andre klasser og deres forældre.
- Lege færdselslege med biler, cykler, fodgængere på færdselstæppe eller store plancher.
- Høre/synge færdselssange.
- Høre/fortælle/læse trafikhistorier.

I børnehaveklassen eller 1. klasse kan undervisningen udmunde i en gåprøve med politiet, afsluttende med udlevering af gåprøvebevis.

Børnehaveklasse – 3. klassetrin - cyklist:

- Cykle på egen cykel i skolegården mellem to rækker elever eller under en "bro".
- Cykle stopleg/rødt lys.
- Cykle på en indendørs manøvrebane f. eks opstillet i skolens gymnastiksal, hvor der øves ligeudkørsel, svingning til højre og venstre, standsning, kørsel med en hånd, tegngivning – afsluttes med et diplom med angivelse af sikker/usikker kørsel i de prøvede discipliner.
- Cykling på egen cykel i skolegården på en manøvrebane, hvor der foruden ovenstående øvelser også øves slalomkørsel, reaktion på lyde, små forhindringer på vejen – afsluttes med et diplom med angivelse af sikker/usikker kørsel i de prøvede discipliner.

I 3. årg. øves cykling ude i trafikken med små grupper af elever og en voksen. Eks.: øvelser i cykling på vej med og uden cykelsti, standsning i forbindelse med hjåttænder, cykling i kryds og rundkørsel.

I 3. årgang foregår den lille cyklistprøve på en manøvrebane på et lukket område – udlevering af diplom med afkrydsning af sikkerhed i: start og stop – slalom – orientering bagud – kørsel i sving med tegngivning og balancering.

Førstehjælp:

Øvelser der gør eleverne i stand til at:

- sikre ulykkesstedet (prøve at forhindre andre i at ramme den tilskadekomne)
- tilkalde hjælp, herunder ringe 1-1-2
- lejre den bevidstløse, således at vejrtrækningen sikres
- trøste og berolige den tilskadekomne (holde i hånd, beskytte/pakke den tilskadekomne ind mod kulde, så denne ikke fryser).

2. forløb (4.-6. klassetrin)

Når børnene bliver 10-11 år gamle, har de fleste samlet sig mange erfaringer med at færdes i trafikken, og de færdes ofte længere væk fra hjemmet på egen hånd. Derfor er kendskab til trafikken i det helt nære lokalområde ikke nok til, at de kan klare sig. De skal have en viden, som gør dem i stand til også at færdes sikkert selv i områder, som er ukendte for dem.

Børnene færdes stadig i høj grad som fodgængere, derfor bør undervisningen stadig til dels beskæftige sig med det at være fodgænger, men hovedvægten på mellemtrinnet bør dog lægges på undervisning, som har med cykling at gøre.

Cyklen er næsten ethvert barns eje, og børnene kan have megen glæde af at cykle. En del børn er afhængige af at

kunne bruge den som transportmiddel. Denne glæde ved at kunne cykle skal skolen være med til at fastholde, men samtidig understrege, at cykling i trafikken er en selvstændig aktivitet, som kræver særlige forholdsregler og kunnen. Det er ikke noget, man "bare" kan eller gør.

Nogle børn i skolen kommer fra hjem, hvor cykling ikke i samme grad som tidligere er en naturlig del af hverdagslivet. De børn skal man være særlig opmærksom på, når der skal arbejdes med cykling og dertil knyttede aktiviteter. Det kan derfor være nødvendigt at træne grundlæggende cykelfærdigheder mere systematisk end tidligere.

Børnene i 2. forløb kan i højere grad sætte sig i andres sted, se tingene (og trafikken) fra andres synsvinkel. Det betyder, at de i højere grad end på tidligere trin har mulighed for at overskue en kompliceret situation og forudse, hvordan en situation eventuelt kan udvikle sig.

De gør det bare ikke altid. Mange færdselsuheld er en følge af menneskelig glemsomhed eller mangel på opmærksomhed. Derfor bør undervisningen være med til at skærpe børnenes opmærksomhed for, hvad der kan ske, når de er i trafikken. Også på tilsyneladende stille og ufarlige steder. De skal med andre ord øve sig i at være forudseende. Det vil sige, at de skal prøve at forudse, hvad de andre trafikanter vil gøre. Men de skal også prøve at forudse, hvordan deres egen adfærd vil eller kan virke på de andre trafikanter. Samtidig med, at de kører på cykel, skal de tænke sig selv ind i det samspil, der er i trafikken. Det er derfor ikke nok at kunne klare cyklen og kende reglerne.

Specielt i forbindelse med reglerne for vigepligt skal det understreges, at mange cyklister på dette alderstrin kommer alvorligt til skade, fordi de glemmer, hvor de skal holde tilbage. De glemmer at holde tilbage ved hajtænder, de glemmer, hvem der skal holde tilbage for hvem i et kryds, eller de glemmer, at de skal passe på ved udkørsel fra port, over fortovej o.l.

Cyklen skal være i centrum på en sådan måde, at børnenes lyst til at cykle bevares. Der er mange gode grunde til, at børnene cykler, frem for at de lader sig transportere passivt i forældrenes biler: Deres cykelfærdigheder og overblik er bedre end tidligere, og så har de godt af den motion, som en cykeltur giver. Cykelhjelm skal stadig ofres opmærksomhed, ikke mindst fordi mange elever erfaringsmæssigt ellers lægger den væk, når de når denne alder. Cykelhjelm skal betragtes som "cyklistsens airbag", et meget enkelt og vigtigt sikkerhedsudstyr, som kan være med til at redde liv og førerliv. Ligeledes gøres opmærksom på brugen af refleksest, som kan være med til at synliggøre barnet i trafikken.

Det kan anbefales, at man sætter fokus på cykling flere gange på disse klassetrin op til 6. klassens cyklistprøve, som der er tradition for at holde i samarbejde med poli-

tiet. At undervisningen dog ikke behøver at være begrænset til denne aktivitet og dette klassetrin, vil fremgå af følgende eksempel.

Eksempel: Cyklistemneuge

Et undervisningsforløb med fokus på cykling i 4. klasse kan have form af en emneuge eller eventuelt en uge, hvor der kun er fokus på cykling i nogle af timerne. Denne uge placeres inden en længere cykeltur, som klassen senere skal på. Ugen skal have et afvekslende forløb, hvori både indgår aktiviteter på og uden for skolen. Nogle aktiviteter kan være tilrettelagt sådan, at alle elever skal arbejde med dem, andre kan være valgfrie.

Fællesstof

Starten er en brainstorm ud fra cykel eller cykling, som de fleste af børnene har mange erfaringer med. Hvis man giver sig god tid, og læreren bidrager med stikord imellem, vil der komme mange ideer frem, som kan ordnes i kategorier og afføde gode spørgsmål til grundigere bearbejdning.

Efter det kan eleverne forsøge tankeeksperimentet "Et interview med min cykel". Dette kan optages, skrives ned eller opføres.

Regler er oplagt som fællesstof. De kan være nært knyttet til farlige eller svære steder i lokalområdet, eller det kan være generelle regler for venstresving eller rundkørsler. Desuden er det vigtigt at tale om, hvordan man kører på cykel, når man færdes i flok.

Cyklens udstyr er ligeledes egnet som fællesstof. Hvad skal der være på en cykel? Og hvad kan der være derudover? Hvad er sikkerhedsudstyr – og hvad med det personlige sikkerhedsudstyr, herunder cykelhjelm? Måske kan man invitere eller besøge en cykelsmed i forbindelse med dette emne. Dernæst vil det være oplagt at tjekke børnenes cykler. Enten skal en voksen (lærer/cykelsmed/politibetjent) gøre det, eller også skal børnene efter nogen vejledning kontrollere hinandens cykler. Resultatet bør meddeles hjemmene, så eventuelle mangler kan udbedres.

Iagttagelse af andre trafikanters adfærd er ligeledes en aktivitet, det er relevant for alle at gå i gang med. Men her kan opgaverne differentieres, således at nogle tæller og registrerer trafikken, mens andre "ser med politiojne" på, hvad der er rigtigt og forkert. Andre kan interviewe om transportmiddel i relation til miljøet, og endnu andre interviewer måske en trafikant (cyklist?) eller kørelærer om netop det sted, hvor iagttagelsen foregår.

Steder, hvor man skal passe særligt på

Hvis der rent praktisk er mulighed for at sende eleverne ud til forskellige typer af steder i mindre grupper, kan de gøre forskellige iagttagelser. Der bør indgå mindst et kryds. En opgave kan gå ud på følgende:

Gå ud og iagttag (se, tegn, fotografer, noter) på to forskellige steder:

- Et som, I mener, er farligt, fordi ...
- Et, som, I mener, ikke er særlig farligt, fordi ...
- Find ud af, hvordan man færdes korrekt som cyklist på de to steder.
- Tænk dernæst over, hvilke farlige situationer der evt. kan opstå.
- Prøv også at tænke "det uforudsete" med. Ulykker er altid uforudsete. De sker også på steder, som man ikke normalt ville kalde farlige. De fleste ulykker skyldes menneskelige fejl.

Lær at lappe cykler: Få assistance (forældre/ældre elever/andre) til at lave et cykelværksted, så alle prøver at lappe en cykel.

Læs mange frilæsningsbøger: Klassen bør have et klassesæt stående med bøger om trafik, cykelture, cykelruter, cykelhistorier m.m. Eleverne fører regnskab med, hvilke de læser. Til sidst kåres "Den bedste cykelbog". Hvis den ikke findes, hvordan skulle den så se ud, hvis I lavede den?

Individuelle opgaver

Foruden disse fællesopgaver kan der arbejdes med valgfrie opgaver, som kan løses på forskellige niveauer:

På skolens opmalede cykelbane: Lav en sjov cykeltur på manøvrebanelen med forskellige opgaver undervejs. Brug mange rekvisitter.

Cykelhjelme: Lav en reklame, som kan få din far/lillesøster/storebror til at køre med cykelhjelme (hvis de ikke gør det). Tag initiativ til en låne- eller bytteordning på skolen.

Cykelhistorie eller digt: Skriv din egen bog om en cykeltur. Læs den højt.

Cyklens muligheder og begrænsninger: Lav fx bremseprøver på forskellige typer af underlag (grus, asfalt, jord m.m.).

Din skolevej: Fortæl med lukkede øjne, hvilke lyde du møder på din vej. Eller lav et digt om skolevejen. Fortæl om din skolevej: Hvilke steder er farlige eller svære? Hvilke løsninger kan der være på dette?

Førstehjælp i 2. forløb

Rollespillet, beskrevet under 1. forløb, kan på glimrende vis supplere cykeltemaet. Det vil være relevant at introducere håndgreb og sideleje, samt at gentage alarmeringsøvelserne. Spillet kan yderligere udbygges med viden om og øvelser i at håndtere frakturer, standse større blødninger og involvering af andre hjælpere.

I andet forløb kan eleverne arbejde med:

4.-6. årg. – cyklist:

Billeder (overhead, Power Point, video ....) med:

- Cyklens lovpligtige udstyr.
- Korrekt cykelhjelmplacering.
- Eksempler på vejtyper, kryds og rundkørsler både generelle og fra lokalsamfundet.
- Eksempler på forkert og korrekt placering som cyklist ovennævnte steder.
- Cyklistuheld (fra dagspressen eller eksempler fra www.rfsf.dk).
- Betydningen af brug af korrekte lygteføring og brugen af reflekser.

Cykeløvelser i gymnastiksalen eller i skolegården på en opstillet manøvrebane, hvor der alene, parvis og i flok øves:

- Ligeudkørsel, svingning, slalomkørsel, kørsel over/under forhindringer, med begge hænder og en hånd på styret.
- Tegngivning.
- Korrekt holdning af afstand.
- Kørsel på forskelligt underlag (glat, ru, vådt og tørt) med og uden bagage.

Cykeløvelser ude i trafikken, hvor der alene, parvis og i flok øves kørsel:

- på vej med og uden cykelsti
- på vej med lidt og meget trafik
- i vejkryds med og uden lysregulering
- i rundkørsel.

Brug af undervisningsmaterialer fra Rådet for Større Færdselssikkerhed, Dansk Cyklist Forbund, artikler/billeder fra dagspressen, fiktions- og faktabøger, fotos, video, sange .....

Elevproducerede indslag: fotografering, videooptagning, iagttagelser, plancher, interviews, rollespil, oplæsning....

Evalueringsopgaver på 6. årg: cyklistprøven under medvirken af politiet – udlevering af diplom med resultater af både den teoretiske og praktiske prøve (fra Rådet for større Færdselssikkerhed).

Førstehjælp

Øvelser der gør eleverne i stand til at:

- sikre ulykkesstedet (prøve at forhindre andre i at ramme den tilskadekomne)
- give livreddende førstehjælp (psykisk førstehjælp, lejre af den bevidstløse, således at vejrtrækningen sikres)
- tilkalde hjælp – ringe 112
- give almindelig førstehjælp (trøste og berolige den tilskadekomne, holde i hånd, beskytte/pakke den tilskadekomne ind mod kulde, så denne ikke fryser).

3. forløb (7.-9. klassetrin)

På disse klassetrin skal undervisningen om trafik ses i et større perspektiv. Det er de sidste år af den obligatoriske undervisning – og her må inddrages alt, hvad en teenager skal lære inden kørekortet – under hensyntagen til trafikantroller og risici. Hvor undervisningen tidligere havde vægten på praktisk færdighedsindlæring og regler, skal den nu i højre grad handle om risiko og det personlige ansvar over for sig selv og andre i trafikken. Eleverne på ældste trin er sjældent særlig autoritetstro. De ønsker at sætte deres egne grænser, og de overholder ofte kun regler, hvis de selv synes, at de er fornuftige. Det er også på de ældste klassetrin vigtigt at tage udgangspunkt i det, der er relevant for eleverne. Det kan ofte være en god ide at gå projekt- eller emneorienteret til værks, og det er afgørende, at eleverne involveres i projekterne. Det kan tit være en god ide med en tilgang til emnet, som udfordrer elevernes oplevelse af usårlighed.

De store elever er klar over, at det kan være farligt at færdes i trafikken, men de er sjældent personligt bevidste om det. De føler sig usårlige, for de har kontrol over sig selv, cyklen eller knallerten. De ulykker, der sker, er tal i en statistik – en ulykke rammer kun de andre.

Enkelte elever sidder måske med et personligt kendskab til en ulykkes konsekvenser og omkostninger – men for de fleste er det meget abstrakt og dermed svært at forholde sig til. Menneskelige beretninger, der kan bringe virkeligheden ind i klassen, er derfor et vigtigt element i færdselsundervisningen. Det kan være møder med trafikinformatorer, sygeplejersker, læger, ambulancefolk, politi, pårørende til en ulykkesramt, teknisk forvaltning osv. Eller det kan være en film eller reportage. En sådan konfrontation vil sætte refleksioner i gang og lægger op til debat om livsstil og ansvarlighed, og læreren kan bruge det som en platform til at hjælpe eleverne med at relatere det til deres eget liv. Eleverne skal i mødet med virkeligheden gå fra at tænke “godt det ikke er mig” til “hvad kan jeg aktivt gøre for, at det ikke bliver mig eller en af mine venner, det går galt for i trafikken”.

Når elevernes eftertanke er sat i gang, skal der arbejdes videre. Der skal konstateres, undersøges, tælles, diskuteres, interviewes, læses, konkluderes, bearbejdes osv.

Emnerne skal kunne bidrage til årsplanen med aktuelle og vedkommende tekster, tal, billeder, video, indtryk og udtryk. Færdselsundervisning bliver på den måde ikke tidrovende, når den indgår naturligt i undervisningen.

Ideer til områder, hvor færdselsemner kan indgå

- I den daglige (faglige/tværfaglige) undervisning, især dansk, matematik og samfundsfag
- Som led i projektorienteret undervisning og i projektopgaven
- Som led i den frie selvvalgte opgave.

Den daglige (faglige/tværfaglige) undervisning

Eleverne skal gøre erfaringer med den indflydelse, man har eller kan få på sine omgivelser. De skal også beskæftige sig med, hvorfor et samfund er bygget op med regler. Endelig skal målet for undervisningen være, at eleverne får indsigt i de miljømæssige konsekvenser, som ændringer og forbedringer i trafikken kan have på deres nærmiljø og på hele samfundet.

Man kan for eksempel tage udgangspunkt i at

- lave “Sikker skolevej-materiale” til nye elever og deres forældre
- komme med forbedringsforslag i lokalmiljøet til teknisk forvaltning
- lave lokale samtalebilleder til de mindre elever
- arbejde med lokal ulykkesstatistik
- beregne alkoholpromiller
- lave forslag til kampagner
- opfordre til, at alle skolens elever fremstiller trafikbilleder over samme tema og udstiller på et centralt sted, evt. den kommunale administrationsbygning
- læse litteratur om færdselsemner
- lave trafiktællinger
- beslutte handlingsplaner for klassens elever.

Det kan være en god ide som udgangspunkt at læse om en konkret ulykke, og at se på den fra mange synsvinkler (personlige, samfundsmæssige, forsikringsmæssige osv.). Dette kan man eventuelt gøre ud fra eksisterende avis- eller undervisningsmateriale. Hvis man har kendskab til et lokalt uheld, kan læreren overveje, om en sådan konkret begivenhed eventuelt bør inddrages. Her kan førstehjælpelementer indgå. Såfremt der tages udgangspunkt i en konkret begivenhed, er det vigtigt, at læreren udviser stor omtanke og respekt.

Som projekt

Et projekt kunne tegne sig således:

Overordnet problemstilling:

Her skal elevernes medindflydelse veje tungt. Det ligger i sagens natur, at læreren ikke på forhånd kan lægge en fast plan. Det følgende skal derfor blot ses som et muligt projektforslag blandt andre.

Klassens overordnede emne kan eksempelvis være “Kommunikation og samfærdsel” eller “Hvad er et godt liv?”. Herunder kan vælges mange forskellige synsvinkler. En færdselsmæssig vinkel kan tage afsæt i sætningen: “Det ku’ lige så godt ske for dig”. Sætningen er svar på de udtalelser, man ofte hører: “Det sker ikke for mig”, “Det kommer jeg ikke ud for”, “Jeg kan godt køre sikkert” osv. Eleverne skal opfordres til stillingtagen og ansvarsbevidsthed.

Det fælles oplæg:

Det fælles oplæg til hovedemnet kan for eksempel være et besøg af en trafikinformator eller af andre relevante personer – eller det kan være en provokerende og igangsættende billedoplevelse.

Formulering af opgave:

Dette besøg vil berøre en lang række delemner, som eleverne vil kunne fordybe sig i, stille spørgsmål til og formulere en opgave ud fra:

- Hvad vil det sige altid at være afhængig af andre?
- Hvad betyder en ulykke for det daglige liv med kammerater og familie?
- Er det så vigtigt at få placeret skyld og ansvar, når først ulykken er sket?
- Hvilke samfundsomkostninger har en ulykke?
- Hvor stor en del af behandlersystemet kommer man i berøring med, når uheldet er ude?
- Hvad betyder det, at man er rigtigt forsikret?
- Hvordan behandler aviserne en ulykke?
- Hvad kan man gøre for at forebygge ulykker? Tag udgangspunkt i en konkret ulykke og diskuter meget konkret, hvordan den kunne være mindsket eller undgået.
- Hvordan virker alkohol/rusmidler på evnen til at færdes i trafikken?
- Eleverne kan gribe emnet an på mange måder alt efter interesse, evner, foretrukne udtryksmåder osv.

Produkt:

Igen er mulighederne mange. Her skal blot nævnes nogle eksempler:

- Sidde i kørestol i nogle dage og derefter berette om erfaringerne.
- Beskrive ulykkesstedet og komme med forslag til forbedringer.
- Lave billedserie, som fortæller en trafikhistorie.
- Give oplæg til en kampagne med et valgt emne over for en valgt målgruppe.
- Skrive en novelle om ulykken set fra ulykkesbilistens side.

At føle ansvar har noget at gøre med at kunne sætte sig ind i andre menneskers måde at tænke, føle og handle på. Derfor er det en god ide at eksperimentere med synsvinkelskift, så eleverne tvinges til at se tingene fra andre sider.

Førstehjælp i 3. forløb

Med udgangspunkt i en ulykkesituation trænes elevernes kundskaber og viden i forbindelse med udøvelse af førstehjælp. Indholdet kan være skader på hoved og hals, genoplivning ved hjælp af kunstigt åndedræt/hjertemasage, sikkerhed i brug af sideleje og viden om kramper, kvælning og forbrændinger.

I tredje forløb kan eleverne arbejde med:

7.-9. årg. – trafikant

Hvordan undgår jeg at blive indblandet i en færdselsulykke? Forholdsregler, jeg selv kan tage:

- sørge for at cyklen/knallerten er i lovpligtig stand
- sørge for, at jeg som trafikant er vågen, upåvirket af medicin, alkohol og andre stimulanser og har sikret mig med hjelm (knallertkøreren og gerne cyklisten) og gerne sikkerhedsvest

- være opmærksom på egen og andres trafikadfærd
- være bevidst om egne og andres rettigheder og forpligtelser i trafikken.

Hvad kan konsekvenserne blive for *mig/min familie*, hvis jeg bliver indblandet i en færdselsulykke? Ved hjælp af fx gæstelærere anskueliggøres konsekvenserne af en ulykke:

- Besøg af politiet, der hurtigt kommer til ulykkesstedet. Politiet får et overblik, skal sørge for at orientere de pårørende om ulykken (alvorlig tilskadekomst, dødsfald).
- Falckredder, der hurtigt kommer til ulykkesstedet. Hvad gør han straks på stedet, på vej til sygehuset i ambulancen og ved afleveringen på sygehuset.
- Sygeplejerske eller læge, der fortæller om skadens omfang, behandling og evt. konsekvenser for den tilskadede og den øvrige del af familien.
- Trafikinformatør, der med egne ord kan fortælle om sine egne oplevelser og konsekvenserne heraf.
- En bedemand, der fortæller om tiden efter et dødsfald og familiernes reaktioner.
- En forsikringsmand, der kan fortælle om betydning for trafikanten af at være korrekt forsikret.
- Eleverne laver et rollespil ud fra en case (avisartikel, novelle), der omhandler et trafikuheld og konsekvenserne heraf.

Hvilke samfundsmæssige konsekvenser har færdselsulykkerne?

- Hvilke mennesker kommer en tilskadekommen i berøring med i forbindelse med en trafikulykke: fx politi, reddere, sygeplejersker, læger, genoptræningspersonale, forsikringspersonale, plejepersonale.
- Måske ændring af ulykkesstedet med nye færdselsstaver, nye anlæg/omlægning af vejen.

Evaluering i 9. årg.: Trafiktjekket findes på www.trafiktjekket.dk.

Prøven er samtidig en opsummering af, om slutmålet for færdselslære er nået. Testen lægger også op til, at klassen udarbejder en overlevelsestrategi, som skal hjælpe eleverne med at holde sig selv og hinanden fast i de mest fornuftige valg i trafikken.

Førstehjælp

Øvelser der gør eleverne i stand til at:

- tage forholdsregler ved ulykker, herunder sikring af ulykkesstedet (prøve at forhindre andre i at ramme den tilskadede)
- give livreddende førstehjælp **Air-Breathing-Circulation**, fx ved hjælp af dukken Mini-Anne fra Trygfonden (www.trygfonden.dk), herunder hjerte-lunge redning
- tilkalde hjælp 1-1-2
- yde almindelig førstehjælp og berolige den tilskadede (tale til, trøste, holde om, holde i hånd, beskytte/pakke den tilskadede ind mod kulde, så denne ikke fryser, og fortælle, at hjælpen er på vej).

Henvisninger

Materialer

Rådet for Større Færdselssikkerhed,
www.sikkertrafik.dk/210000c og www.trafiktjekket.dk

Dansk cyklist forbund, www.dcf.dk

Vejdirektoratet, www.vd.dk

Røde Kors www.drk.dk

Hjerteforeningen www.hjerteforeningen.dk

Dansk Folkehjælp www.asf.dk og www.av-av.nu

Falck www.falck.dk

Trygfonden, www.trygfonden.dk

Vejdirektoratet, www.trafikken.dk

Færdselsspil: www.cykelmissionen.dk og
www.trafiksjob.dk

www.ungetrafikdraebte.dk

www.dropdet.nu

www.trafikliv.dk